

ρείται πολύ αργότερα από τον πόλεμο, ή έκταση και το βάθος της παρουσίας και οι μεταμορφώσεις του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα συνθέτουν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φαινόμενο. Ο υπερρεαλισμός στη χώρα μας όχι μόνο ριζώνει, αλλά και σε εποχή που η λογοτεχνία μας οδεύει προς μιαν εκ των βάθρων ανανέωση γονιμοποιεί, παράγοντας ποιητές του άναστήματος ενός Εγγονόπουλου και ενός Ήμπειρίκου και συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ποιητή όπως ο Έλύτης. Η άπληχσή του δεν είναι βραχύβια αλλά συνεχίζεται και στο έπειτα από τον πόλεμο έργο αυτών των ποιητών και πλουτίζει τη δημιουργία ενός ποιητή όπως ο Ρίτσος, και πολλών άλλων, ορισμένοι από τους οποίους είναι από τους καλύτερους ποιητές του μεταπολέμου. Η Ελλάδα όχι μόνο εισάγει αλλά και εξάγει υπερρεαλισμό (ή, τουλάχιστον, το υπερρεαλιστικό ιδεώδες) ή και παράγει, ακόμη, μέσα στην ίδια την καρδιά του υπερρεαλιστικού κινήματος (έτσι σε ξένη γλώσσα): Δεν θα πρέπει να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι ένας από τους μεταφορείς του υπερρεαλισμού στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι ο Nicholas Calas (δηλαδή ο Νικήτας Ράντος), συγγραφέας μεταξυ άλλων και ενός κειμένου με τίτλο «Toward a Third Surrealist Manifesto»· ούτε ότι στη γαλλική υπερρεαλιστική ομάδα της δεκαετίας του '30 συμμετέχει και μια Ελληνίδα, η Gisèle Prassinos, τα εφηβικά ποιήματα της οποίας γοητεύουν τον Μπρετόν και τον Έλύτη· ούτε, τέλος, ότι ο σημαντικότερος ίσως μελετητής της παρούσας του υπερρεαλισμού στον κινηματογράφο, ο Ado Kyrou ("Αδωνίς Κύρου) είναι Έλληνας.

Αυτή η τελευταία διαπίστωση θα ήταν και μόνη της αρκετή για να διασκεδάσει την πεποίθηση ότι ο υπερρεαλισμός έρχεται στην Ελλάδα με αργοπορία. Γιατί ένα ξένο ρεύμα που όχι μόνο γονιμοποιεί αλλά και ανανεώνει τη λογοτεχνία μιας χώρας, βοηθώντας την να βγει από τα λιμνάζοντα ύδατα μιας εξαντλημένης έκφρασης, δεν μπορεί να έχει φτάσει καθυστερημένα.

1994

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΑΔΑ

Πέτρος Ξρολογάς, "Ένα κίνημα μεταξύ δύο πολέμων, Θεσσαλονίκη 1940. Φοκρική Αμπατζοπούλου, «Ελληνικός Ύπερρεαλισμός: Ιστορική θεώρηση, Έκλογή λογοτεχνικών κειμένων» (1930-1960), Ίνδοξη του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα και κριτική διαμάχη (1931-1945)», Ημερίδας, τεύχ. 4, Φεβρουάριος 1976.

Mario Vitti, "Η γενιά του Τριάντα, Έρμής, Αθήνα 1977.

Françoise Abazopoulou, *Le Surrealisme en tant que courant poétique en Grèce*, Paris 1980.

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, ...δεν άνησαν ματαίως: Άνθολογία υπερρεαλισμού, Νεφέλη, Αθήνα 1980.

Νάσος Βαγενάς, «Γύρω από τις άρχές του ελληνικού μοντερνισμού», «Η Καθημερινή», 13, 20 και 27 Αυγούστου 1981.

Yiannis Karavidas, *The Springboard and the Athlete: Surrealism in Greece (1924-1945)*, 1983 (άνεκδοτη διδακτορική διατριβή - Πανεπιστήμιο του Έσσεξ).

Nίκη Λοϊζίδη, «Ο Ύπερρεαλισμός στη νεοελληνική τέχνη. Η περίπτωση Νίκου Έγγονόπουλου, Νεφέλη, Αθήνα 1984.

Γιώργος Παναγιώτου, «Ένα πρώιμο ελληνικό κείμενο για τον υπερρεαλισμό», *Λέξη*, τεύχ. 36, Ίούλιος-Αύγουστος 1984, σ. 536-542.

Νάσος Βαγενάς, «Σημειώσεις για μια προϊστορία του ελληνικού υπερρεαλισμού», *Λέξη*, τεύχ. 37, Σεπτέμβριος 1984, σ. 618-626.

X. Α. Καραόγλου, «Ακόμη λίγα για την προϊστορία του ελληνικού υπερρεαλισμού», *Λέξη*, τεύχ. 41, Ίανουάριος 1985, σ. 42-43.

'Αλέξ. Άργυρίου, «Ο ελληνικός υπερρεαλισμός ύπηρεξέ ανάπηρες;», *Διαβάζω*, τεύχ. 120, 5 Ίουνίου 1985, σ. 33-37.

X. Α. Καραόγλου, «Ακόμη λίγα για την προϊστορία του ελληνικού υπερρεαλισμού (2)», *Λέξη*, τεύχ. 55, Ίούλιος-Αύγουστος 1987, σ. 622-632.

Δημήτρης Παλάκας, «Η σοφρεαλιστική πρόκληση», *Νεοελληνική Παϊδεία*, τεύχ. 8, Χειμώνας 1987 (= *Λογοτεχνικός περίπλους*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1991, σ. 315-332).